

Møte for lukkede dører, Stortinget 27. juni 1933

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 27. juni 1933 kl. 16.55

President: Hornsrud.

Dagsorden:

1. Innstilling fra den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomite angående et av K. Kjøpke fremsatt erstatningskrav mot Finland i anledning av at han i 1919 i Finland blev arrestert og fratatt et større rubelbeløp og andre verdier (Innst. S. J.).
2. Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående instruksen for delegasjonen til den økonomiske verdenskonferanse (Innst. S. I.).
3. Muntlig innstilling fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite angående offentliggjørelsen av de hemmelige St.med. nr. 28 og 32 for 1933 om Grønlandssaken.
4. Muntlig innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om ikke-behandling av Hannevigsaken (St.med. nr. 10 - 1931).
5. Muntlig innstilling fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite om ikke-behandling av St.prp. nr. 7 - 1931 om fastsettelse av grunnlinjer for Norges sjøterritorium.
6. Muntlig innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om utenriksminister Braadlands redegjørelse i Stortinget av 18 januar 1933.
7. Referat.

Presidenten: Presidenten foreslår at dette møte holdes for lukkede dører.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Presidenten: Presidenten foreslår videre at regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Sak nr. 1.

Innstilling fra den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomite angående et av K. Kjøpke fremsatt erstatningskrav mot Finland i anledning av at han i 1919 i Finland blev arrestert og fratatt et større rubelbeløp og andre verdier (Innst. S. J.).

Komiteen hadde innstillet:

St.med. nr. 27 - 1933 tas ikke under behandling av inneværende Storting.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Sak nr. 2.

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående instruksen for delegasjonen til den økonomiske verdenskonferanse (Innst. S. I.).

Saken i sin almindelighet undergaves debatt.

W. Blakstad: Jeg vil bare stille det spørsmål: er det ikke lovlig sent å behandle denne sak nu? Konferansen er jo allerede kommet i gang. Jeg synes det hadde vært riktigere at saken hadde blitt behandlet her i Stortinget før konferansen trådte sammen.

Støstad (komiteens ordfører): Jeg forlangte ordet nettop for å peke på det som hr. Blakstad nu nevnte. Komiteen har gjennomgått denne instruks, og den sier at den ikke i særlig grad vil befatte sig med instruks, men den vil påpeke at den mener det hadde vært riktig at en instruks til en så viktig konferanse som denne på forhånd var blitt forelagt utenriks- og konstitusjonskomiteen og derefter også Stortinget. Det kan være meget i forbindelse med en instruks til en sådan konferanse som det vilde ha særlig interesse for Stortingets medlemmer å drøfte nærmere på forhånd. Det er imidlertid ikke gjort, og det kan man naturligvis ikke nu bøte på. Men jeg håper den bemerkning komiteen er kommet med, gjør så meget at man for fremtiden får sig den slags dokumenter forelagt før vedkommende konferanse eller lignende er kommet istand.

Videre er det en del av komiteens medlemmer som i denne forbindelse også vil peke på at sammensetningen av den delegasjon som blev sendt til konferansen, synes å være noe ensidig. Vi mener at det i en sådan delegasjon burde være plass for å tilgodese de forskjellige næringsinteresser og muligens også de forskjellige økonomiske syn som er representert i denne forsamling. Det er naturligvis riktig at det syn som kommer frem offisielt på konferansen, må være folkets flertalls syn.

Andresen: Den konstitusjonelle side ved denne sak er det jo konstitusjonskomiteens sak å passe på, så den skal jeg ikke komme inn på; men jeg synes det måtte være av overveldende interesse for regjeringen overfor så viktige spørsmål å ha konferert med Stortinget om de prinsipper den aktet å trekke op som rettesnor for sin delegasjon. Her skal bl.a. drøftes spørsmålet om tollnedsettelse etter forskjellige alternativer, og der er man jo inne på et overordentlig farlig område. Det er bl.a. pekt på Ouchy-avtalen som, såvidt jeg vet, i det vesentlige går ut på en gradvis nedsettelse med samme prosent for en rekke land. Det er jo klart at de land som på forhånd har kamptariffer, høie prohibitive satser, da vil komme til å stå i en ganske annen stilling enn et

lav-tariff-land som Norge. Vi må da uvegerlig komme til kort. Jeg vil derfor be om at regjeringen vil være meget forsiktig med å binde sig til noen ting i disse henseender. Vi har allerede opplevet at regjeringen har gått med en slags tollhvile. I hvilken grad den binder oss er ikke helt på det rene, men det synes som den kan komme til å volde Stortinget vanskeligheter, når vi nu snart skal behandle tolltariffen på sedvanlig måte. Det er jo i instruksens så mange interessante ting at det kunde være fristende å gå nærmere inn på den, men da vi almindelige medlemmer av Stortinget først fikk den sent igår aftes, har det ikke vært mulig å sette sig nøiere inn i det hele.

Det er dog et punkt som er ganske interessant her. Det står: "Man bør imidlertid ikke motsette sig at spørsmål om en direkte påvirkning av prisnivået diskuteres, idet man dog bør være opmerksom på de betenkeligheter som en produksjonsbegrensning i dette øiemed medfører." Det må være nokså eiendommelig for en regjering som nettop har gjennomført brislingmonopol og sildemonopol og formodentlig snart skal gjennomføre klippfiskmonopol, å sende en delegasjon representerende regjeringens synsmåter til London med en sådan instruks som denne!

Moseid: Den samlede komite har uttrykkelig gjort opmerksom på, at når den ikke går inn på instruksens innhold, er det fordi det allerede er for sent, delegasjonen er avreist og har allerede hatt anledning til å fremlegge sine synsmåter på verdenskonferansen. Men jeg vil allikevel få lov til å fremholde at vel kan det være at denne instruks representerer regjeringens syn, men jeg vil på det sterkeste protestere mot at den representerer landets syn. Der er på flere punkter fremholdt synsmåter som står direkte i strid med den almindelige opfatning blandt de produktive næringers representanter. Det er selvfølgelig i almindelighet så at også et lite land ønsker å øve innflydelse på de forhandlinger som føres på en verdenskonferanse som denne; men med de synsmåter som er fremholdt på et par punkter her, er det beste vi kan håpe for vårt land at Norges representanter på denne konferanse ikke har noen innflydelse. Det vilde være direkte til skade for vårt lands utvikling om det på et par punkter - jeg tenker da her på valutaspørsmålet og prisspørsmålet - virkelig skulde lykkes å øve innflydelse i den retning som delegasjonens instruks angir. Det vilde være til direkte skade for vårt land, og også til skade for det arbeide som er tatt op for å overvinne verdenskrisen.

Hambro: Jeg er enig med hr. Blakstad og de andre som har hatt ordet, i å beklage at det ikke har vært anledning til å drøfte hovedlinjene i instruksens med regjeringen på forhånd. Instruksens er utferdiget ved kgl. resolusjon av 19 mai og skrivelsen til utenrikskomiteen vedkommende den er datert 9 juni. Nu er vel forholdet det, at statsministeren var i Genève til møte i rådet nettop i de mellemliggende dager, og det er derfor naturlig og forståelig forsåvidt at det har kunnet opstå noen forsinkelse. Men dette burde ha vært oversendt fra Utenriksdepartementet uten hensyn til utenriksministerens fravær.

For øvrig gir jeg min tilslutning til de bemerkninger som falt fra hr. Andresen hvad selve sakens realitet angår. Jeg tror slik som den økonomiske konferanse ligger an, at det vil være naturlig,

og det vil være en vinning, inntil man eventuelt nedsetter arbeidsutvalg derborte, hvis det hele fortsetter - at der i delegasjonen til enhver tid er en politiker til stede og ikke bare fagmenn. Jeg tror det er nødvendig å huske på og minne om at det ikke bare er statistikk og videnskap som spiller en fremtredende rolle, men det er også den praktisk politiske innsikt. Jeg tror derfor det var riktig at landbruksministeren møtte i statsministerens forfall ved konferansens åpning, og jeg håper at Norge vil, hvis det skulde bli forhandlinger av betydning, ha anledning til å bli representert av et medlem av regjeringen i steden for bare av de i og for sig utmerkede herrer som sitter der.

Komiteen hadde innstillet:

Instruksen vedlegges protokollen.

Votering:

Innstillingen bifaltes enstemmig.

Sak nr. 3.

Muntlig innstilling fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite angående offentliggjørelsen av de hemmelige St.med. nr. 28 og 32 for 1933 om Grønlandssaken.

Vaksdal (komiteens ordfører): Den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomite har fått sig oversendt St.med. nr. 33 av iår om offentliggjørelse av en oversettelse til norsk av de norske innlegg og dommen i Grønlandssaken m.v. I forelegget heter det - jeg citerer av forelegget følgende: "Der antas heller ikke å være noe til hinder for at selve den hemmelige St.med. nr. 28 - 1933 (og dens øvrige bilag) blir offentlig." Komiteen har behandlet dette og innstiller enstemmig i overensstemmelse med forelegget, nemlig at den hemmelige St.med. nr. 28 - 1933 (og dens øvrige bilag) blir offentlig.

Videre foreligger St.meld. nr. 32 for 1933 om utgiftene i Grønlandssaken. Komiteen innstiller også enstemmig på at dette dokument, som er hemmelig, offentliggjøres.

Presidenten: Komiteen innstiller på at stortingsmeddelelsene nr. 28 og 32 for 1933 offentliggjøres.

Harald Bakke: Jeg er enig i at de to stortingsmeddelelser nr. 28 og 32 offentliggjøres, men jeg vil bare spørre den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite hvorfor den ikke har tatt med dokument nr. 12 for 1933 i den samme sak. Det må jo offentliggjøres før eller senere allikevel, og jeg skulde anta det vil være riktig at det kommer i samme forbindelse.

Hambro: Det er ikke tatt med fordi komiteen har vært av den opfatning, at det skulde offentliggjøres sammen med komiteens hovedinnstilling, og komiteen har ment at spørsmålet om å offentliggjøre denne hovedinnstilling, selv om det efter komiteens mening er ganske klart, allikevel har den betydning at Stortinget naturlig vil vente med å ta standpunkt til det, inntil innstillingen

har vært omdelt og representantene har gjort sig bekjent med den. Da vil man foreslå at innstillingen og dokument nr. 12 blir offentliggjort.

Ameln: Når man behandler saker hemmelig, er det fordi de er viktige og ømtålelige; men da vil jeg henstille at vi for fremtiden får skriftlige innstillinger eller ialfall - etter reglementet - skriftlig konklusjon, og at vi får noe mere tid. Jeg sier det ikke nettop i forbindelse med denne offentliggjørelse, skjønt jo ordførerens usikkerhet med hensyn til datoer og tall viser at det kunde være påkrevet at vi hadde fulgt reglementet her.

Utenriksminister Braadlands redegjørelse angående de utenrikske saker av 18 januar burde vært behandlet langt tidligere. At man nu på tampen skal få dette som en muntlig innstilling og ikke få tid og anledning til å diskutere den utenrikspolitiske situasjon anser jeg ganske forfeilet. Det er desto merkeligere under en venstreregjering, hvis parti i mange år hadde offentlighet i utenrikssaker som en av sine viktigste programsaker.

Harald Bakke: Efter den meddelelse som utenrikskomiteens formann har gitt, at der vil komme forslag om offentliggjørelse av stortingsmeddelelse nr. 12, har jeg ikke noe videre å si. Men jeg vil bare bemerke at i den innstilling som vi i protokollkomiteen skal avgi, må vi henwise til denne stortingsmeddelelse, og det er derfor av nødvendighet for oss å kunne gå ut fra at den innstilling vil foreligge som offentlig dokument.

Hambro: Jeg kan forsåvidt være enig med hr. Ameln i at det er mere formelt korrekt å avgi skriftlig innstilling. Men jeg gjør oppmerksom på at i vedkommende stortingsmeddelelse finnes intet annet som ikke er offentliggjort enn brevet fra nuværende statsminister Mowinckel til hr. Hundseid, og der er fra regjeringen kommet trykt og forlengst omdelt forslag om offentliggjørelse av dette, så noe særlig overraskende kunde det vel ikke komme på representantene. Det er grunnen. Hvad angår spørsmålet om utenriksministerens redegjørelse er jo forholdet det, at til veiledning for den politiske situasjon i øieblikket er den redegjørelse som blev gitt ved sesjonens åpning neppe tjenlig, og den utenriksminister som avgav den, deltar ikke lenger aktivt i politikken, så innstillingen og saken forsåvidt ikke er av noen aktualitet. Et helt annet spørsmål er det hvorvidt man bør gis anledning til å få en utredning av den nu fungerende utenriksminister og til det knyttet et ordskifte sådan som hr. Ameln var inne på.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Sak nr. 4.

Muntlig innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om ikke-behandling av Hannevigsaken (St.med. nr. 10 - 1931).

Gram (komiteens ordfører): Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite har i mange år hatt til behandling Hannevigsaken. Det er en stor, egenartet, eiendommelig sak, som har mange vanskelige sider. Den blev meget utførlig behandlet ved en grundig innstilling i 1928, hvor komiteen enstemmig kom til det resultat at man kunde ikke - ialfall da - foreta noe ytterligere i den sak. Man var enig i at Hannevig var dårlig behandlet og forsøkte på å skaffe ham en billighetserstatning. Det mislyktes, og juridisk mente man da at saken ikke kunde drives inn for Haag. Hannevig, som har en meget stor interesse i saken - den dreier sig efter hans påstand om 62 1/2 million dollars plus renter og rentesrenter fra 1917, efter dagens kurs ca. 500 millioner kroner, altså en forholdsvis stor sum - Hannevig har vært sterkt interessert for å få den inn og er år efter år kommet igjen gjennom en lang rekke skiftende advokater; men vi har ikke i komiteen våget på egen hånd å ta saken op. Vi har oversendt den til regjeringen. Der blev den også sendt ifjor. Den daværende regjering nedsatte en spesiell komite til å gjennomgå saken. Dens innstilling har ikke foranlediget noen forandring. Vi har spurt om regjeringen vilde komme med en meddelelse i år - noen sådan er ennå ikke kommet. Slik som saken da i det hele tatt ligger an, innstiller komiteen enstemmig til Stortinget å fatte følgende beslutning som jeg skal få lov til å fremlegge skriftlig på presidentens bord: "Hannevigsaken tas ikke under behandling av inneværende års Storting."

Presidenten refererte komiteens innstilling.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Sak nr. 5.

Muntlig innstilling fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite om ikke-behandling av St.prp. nr. 7 - 1931 om fastsettelse av grunnlinjer for Norges sjøterritorium.

Hambro (komiteens formann og ordfører): Denne sak blev av Stortinget ifjor besluttet ikke behandlet, og det blev uttalt, at hvis der skulde foreligge noe nytt i saken, gikk man ut fra at der kom meddelelse fra regjeringen. Den tidligere regjering meddelte underhånden at den ikke fant det oppørtunt at spørsmålet blev behandlet av inneværende års storting, og den nuværende regjering har inntatt det samme standpunkt, uten at der er avgitt noen meddelelse i skriftlig form til Stortinget om det. Komiteen har funnet at man rent ekspedisjonsmessig måtte bringe saken ut av årets kart og restanseliste. Jeg vil bare ha sagt, at når komiteen innstiller på at saken ikke tas under behandling av inneværende års storting, har det vært en medvirkende årsak hertil - som kanskje tingets medlemmer vil erindre - at det blev fremhevet som lite oppørtunt å bringe disse spørsmål op samtidig med at man forhandlet med England om en handelsavtale, og at man i det hele tatt mente det var riktig å holde spørsmålet utenfor dagsordenen, inntil disse forhold falt noe mere til ro enn de er i denne tid. Jeg kan kun si at komiteen hadde vært helt rede til å behandle spørsmålet, og som

jeg sa ifjor, da saken blev besluttet utsatt, at vi skulde gjøre, slik har vi gjort. Der var laget ferdig lysbilleder av hele vår sjøgrense efter de forskjellige utkast, og vi stod klar til å gå løs på dette, men vi bøier oss for og forstår de hensyn som har gjort, at begge de siste utenriksministre har ønsket at saken skulde utstå. Derfor tillater jeg mig altså å foreslå at saken ikke tas under behandling av inneværende års storting.

Presidenten: Komiteen har innstillet: "Saken tas ikke under behandling av inneværende års storting."

Lykke: Jeg finner det riktig, siden dette møte holdes for lukkede dører, å gjøre opmerksom på, at under forhandlingene med England kom dette spørsmål om sjøgrensen op - det vil si: det kom ikke op i en offisiell form, men det kom op på den måte, at en av hovedforhandlerne på britisk side angående fiskespørsmålet hadde en konferanse med fiskeridirektøren om dette, hvori han meget sterkt beklaget sig over at man ikke fikk anledning til å gi de britiske trålere bestemte grenser for sjølinjen i Norge, og han håpet at vi måtte komme til forståelse med hensyn til disse grenselinjer. Men jeg vil tilføie at det ikke på noen måte blev brukt imot oss under forhandlingene eller tillagt den betydning. Det var kun overfor fiskeridirektøren i en konferanse at vedkommende delegerte bad ham bringe denne sak frem, og jeg går ut fra at han også har gjort det til departementet.

Hambro: Jeg vil gjerne ha sagt, fordi der på mange hold råder misforståelse angående dette, at det er ingen suveren stat som har kunngjort sine grenselinjer, med undtagelse av Island, som blev tvunget til det av England, og som siden bittert har beklaget og angret det. Jeg vil dermed intet ha uttalt om oppportuniteten av at Norge gikk til dette skritt, men det er et ytterst usedvanlig skritt som ikke faller sammen med praksis noe sted. De britiske trålere har i virkeligheten gjennom en rekke år hatt fornøden instruks, idet forsikringselskapene ikke dekker risikoen, når de fisker innenfor den norske 4-milsgrense. Men det er klart at forholdet for den enkelte tråler i mange tilfelle ikke så meget er en vanskelighet som det er en kjærkommen anledning til å si, at han ikke vet om han befinner sig innenfor eller utenfor grensen. Når jeg for min del har vært enig i at man ikke skulde behandle spørsmålet nu, er det fordi jeg tror at det bør komme under overveielse å betrakte dette spørsmål litt anderledes enn det har vært gjort under de førte forhandlinger. Det England stadig har krevet, er at nøytralitetsgrensen ikke skulde gå utover de 3 mil, og det som for oss har en praktisk og vital betydning, er at fiskerigrensen trekkes så langt ut som mulig. Nu er der i de siste år etablert internasjonale tollgrenser som når langt utover nøytralitetsgrensene, der er karantenegrenser som når langt utenfor, der er under forbudet fra forskjellige stater etablert ennu en tredje sådan grenselinje. Med andre ord: det er slått fast at nøytralitetsgrenselinjene ikke behøver å falle sammen med grenselinjene til et vern om et lands praktiske eller økonomiske interesser, og jeg kunde tenke mig den mulighet, at Norge kunde gå med på å etablere en 3- milsgrenselinje for nøytralitetsformål - slik som man faktisk hadde det under krigen - hvis vi derigjennem kunde få en mere utvidet anerkjennelse av retten til våre

fiskebanker etter kystens konfigurasjon, enten de ligger 3 eller 4 mil eller noe lengere ute.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Sak nr. 6.

Muntlig innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om utenriksminister Braadlands redegjørelse i Stortinget av 18 januar 1933.

Anderssen-Rysst: Utenriksminister Braadland gav under 18 januar 1933 en redegjørelse i Stortinget for forskjellige utenrikske spørsmål. Redegjørelsen foranlediget dengang forskjellige bemerkninger fra enkelte av representantenes side her i salen og blev oversendt utenrikskomiteen til nærmere behandling. Hr. Braadland er nu ikke lenger medlem av regjeringen, og komiteen innstiller på at Stortinget fatter følgende beslutning:

Utenriksministerens redegjørelse i Stortingets møte den 18 januar vedlegges protokollen.

Komiteens innstilling er enstemmig. Jeg vil gjerne få lov til å fremkomme med et par bemerkninger for egen regning. Jeg er bekjent med at den ærede utenriksminister ikke har fått kartet for eftermiddagens møte før sent i formiddag, og at han således ikke har fått anledning til å se nærmere på denne sak som vi skulde behandle her. Dette foranlediger at jeg lar en del spørsmål ligge som har adskillig interesse, og som jeg ellers vilde ha nevnt. Men det er et spørsmål som behandles i redegjørelsen på side 7, som angår vårt forhold til Sovjet- Russland, og har forbindelse med en sak som var til behandling i Odelstinget for noen dager siden, en lovsak. Det var spørsmålet om visse endringer i den norske handelslov som var ønskelige fra russisk side, og som i redegjørelsen har fått den omtale at det var ansett for å være et overordentlig viktig spørsmål fra russisk side. Det synes å være lenket sammen med karakteren av vår handelsforbindelse med Russland i det hele tatt og utviklingen av denne. Og det kan vel tenkes efter denne meddelelse å dømme, at hvis den ordning som Odelstinget bestemte sig for i møte forleden blir fulgt, vil det bringe store vanskeligheter, kan man vel si, hvis man skal gå ut fra at russerne oprettholder det samme standpunkt. Jeg vil tillate mig å spørre den ærede utenriksminister om det nærmere forhold i denne henseende. Jeg skulde tro at han, slik som saken står, kan ha interesse av å meddele dette i et hemmelig stortingsmøte, idet det kanskje ikke er sannsynlig at vi får et stortingsmøte, hvor utenrikspolitiske spørsmål behandles, senere i sesjonen.

I forbindelse med dette spørsmål vil jeg få lov til å nevne også det, at der tidlig i vår kom en skrivelse til Stortingets presidentskap angående den såkalte Quislingsak. Skrivelsen kom også til Stortingets medlemmer, men blev tatt tilbake. Det var, såvidt jeg har kunnet forstå, en ganske eiendommelig skrivelse. Jeg kjenner ikke nærmere til behandlingen i presidentskapet, og vil gjerne spørre om den har foranlediget noe videre, enten i presidentskapet eller for regjeringens vedkommende, eller hvordan denne sak i det hele tatt står.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg er hr. Anderssen- Rysst meget takknemlig for at han først underhånden og så nu her fra Stortingets talerstol har gjort mig opmerksom på denne passus i utenriksministerens redegjørelse i januar iår som han her har omtalt, og som jeg gjerne vil referere fordi spørsmålet i høi grad er blitt aktuelt:

"Ved de foreløbige underhandlinger som har vært drevet i forbindelse med spørsmålet om statsgaranti for eksport til Sovjet-Samveldet i 1933 er der fra de høieste embedsmenn i såvel utenrikskommissariatet som handelskommissariatet meget sterkt fremholdt at en av de absolutte betingelser for handelsavtaler mellom de to land for 1933 var at de endringer som var forutsatt i regjeringens proposisjon våren 1932 angående handelsloven, nu blev vedtatt av Stortinget. Vedkommende norske embedsmann har i den anledning fremholdt at det vilde være vanskelig for den norske regjering å gå med på at dette gjaldt som forutsetning for inngåelse av en handelsavtale, idet som bekjent justiskomiteen allerede enstemmig hadde uttalt sig imot endringene og saken av den grunn med begge parters samtykke var stillet i bero i 1932. Hertil svartes at dette spørsmål hadde så viktig prinsipiell betydning at man ikke kunde gi sig på det, og resultatet måtte i tilfelle bli at handelsrepresentasjonen i Norge blev trukket tilbake."

Dette er jo meget alvorlige ord. Den nye regjering stod også overfor spørsmålet, da jo handelsavtalen med Russland ennu ikke var avsluttet og viste sig å by på mange store vanskeligheter, som Stortinget nok kjenner til. Regjeringen måtte da, overensstemmende med hvad den tidligere regjering hadde tilsagt, love at den skulde opta den ifjor utsatte proposisjon på dette område. I et møte mellom handelsdelegasjonens chef, Klinger, og handelsministeren, statsråd Meling, blev spørsmålet drøftet, og Klinger forlangte da at dette skulde settes igjennem. Dertil svarte statsråd Meling: Vi kan selvfølgelig ikke sette det igjennem, det blir Stortingets sak, men vi skal for vår part opta proposisjonen og gjøre hvad vi kan for å få den vedtatt. Dessverre, ved Odelstingets behandling av denne sak forleden dag, var statsråd Meling syk, og jeg, som jo burde ha fremholdt den utenrikspolitiske side ved denne sak, så viktig som den er, var simpelthen ikke opmerksom på at saken var oppe i Odelstinget, og den midlertidige chef for Handelsdepartementet, statsråd Kobro, var ikke så inne i saken at han kjente dens alvorlige utenrikspolitiske bakgrunn. Resultatet var da det at Odelstinget med meget stort flertall forkastet den viktige del av proposisjonen, som går ut på at handelsdelegasjonen eller handelsrepresentasjonen skal få adgang til å selge direkte til importører. Dette resultat vakte jo - forferdelse er ikke det rette ord; men det vakte en uhyre skuffet og nedstemt følelse hos den russiske minister Beksadian, som syntes at han på denne måte i grunnen var ført bak lyset av ikke mindre enn to norske regjeringer. Han sa til mig: Det er jo givet at min stilling er aldeles umuliggjort efter at jeg først ifjor måtte bortforklare hvad grunnen var til at regjeringens forslag strandet, og derefter nu skal gå i gang igjen med å forklare at også den annen norske

regjering som har gitt dette tilsagn, har fått det underkjent av Odelstinget, når vi til og med i mellemtiden har avsluttet en handelsavtale i den sikre tro at nu skulde dette gå i orden. Handelsråd Johannessen søkte av eget initiativ igår morges, da han var blitt opmerksom på resultatet i Odelstinget, regjeringen og hadde en konferanse med den, hvori han meget sterkt fremholdt at dette var en overmåte alvorlig og beklagelig situasjon. Han kunde bekrefte det som utenriksminister Braadland hadde sagt her, at Utenrikskommissariatet legger en avgjørende vekt på dette spørsmål. Jeg spurte ham da om spørsmålet er av så stor reell og praktisk betydning. Dertil svarte han at det er det i virkeligheten ikke, fordi russerne i nokså stor utstrekning bruker mellemmenn når de selger til importører, men ikke alltid, og for russerne er dette en sak av stor prinsipiell betydning, fordi de praktisk talt i alle sine handelsavtaler under det handelspolitiske system som er blitt Sovjets, har den rett. Der er til og med land hvor de har rett til å selge direkte til detaljister. Derfor er det at Russland legger så stor vekt på at dette skal bringes i orden. Vi drøftet da saken med handelsråden, og siden drøftet jeg den med Sovjets minister, og jeg sa til ham at jeg skulde nu i Stortinget undersøke hvorledes det lå an for muligens å ta forslaget op i Lagtinget. Jeg er kommet til det resultat efter de underhåndsdrøftelser jeg har hatt her med folk som står dette nær, at spørsmålet må og bør tas op i Lagtinget. Imidlertid har Utenriksdepartementet idag sendt

Handelsdepartementet en skrivelse, hvori det ganske kortelig redegjør for den handelspolitiske situasjon som er opstått i forbindelse med dette spørsmål, og anmoder Handelsdepartementet om straks å sende den til komiteen, for at komiteen skal være orientert om hvor alvorlig situasjonen er. Det er nemlig meget sannsynlig at Sovjets handelsrepresentasjon vil bli trukket tilbake fra Norge, hvis dette ikke blir ordnet. Der er de som kan si: Herregud, det betyr da ikke så meget. Men i virkeligheten, når man vet hvor sterke interesser der både i industri og fiskeri er knyttet til vår handelsforbindelse med Russland, betyr det svært meget, og jeg tror at det vilde være uklokt å ta op en krig av en grunn som efter handelsrådets mening ikke betyr så svært meget. Dertil kommer at i virkeligheten har Sovjets handelsrepresentasjon, så lenge den har vært her, fått tillatelse til - eller man har sett gjennom fingrer med det, hvad man vil - å optre slik som det er tale om å fastslå ved lov; den har hatt adgang til å arbeide direkte med importørene. Det gjør også stillingen meget vanskelig. I vår handelstraktat med Sovjet står der at man skal rette sig efter norsk lov, det står der uttrykkelig; men der står også at forutsetningen dog er den, at hvis der foretas skritt som setter handelsrepresentasjonen i en ugunstigere stilling enn den er i det øieblikk da handelstraktat blir sluttet, har Sovjet rett til å si den op, jeg tror det er med 6 måneders varsel. Og det å få denne handelstraktat opsagt, det er ikke en meget tiltalende utsikt; for det gjelder jo ikke bare den direkte forretning vi har med Russland, men hele Hvite Havsspørsmålet og vår adgang til selfangst like inntil 3- milsgrensen er avhengig av handelstraktaten. Det konsesjonssystem vi har med Sovjet, henger nøie sammen med den. Jeg skulde derfor tro at det er nokså nødvendig at vi retter på dette.

Endelig er der et forhold til som jo er ubehagelig for begge de regjeringer som kan sies å være interessert i dette. Det er den følelse som Sovjet har fått av at vi ikke er riktig fair, at vi så

langt regjeringen kan, stiller visse ting i utsikt, og Sovjet bygger på, at når regjeringen stiller visse ting i utsikt, skal den også kunne ordne det, men når det så kommer til stykket, vasker regjeringen sine hender og sier at den har gjort hvad den kunde, men Stortinget har ikke villet - og dermed må det stå. Også dette gjør at spørsmålet nu får tas op i Lagtinget, og jeg håper at dette skal kunne endres.

Så berørte hr. Anderssen-Rysst et annet spørsmål, dette såkalte Quislingspørsmål. Det var jo en av de ting som møtte mig straks jeg blev utenriksminister. Sovjets sendemann kom op til mig og sa at utenriksminister Braadland hadde gitt ham et tilsagn om at den klage som Sovjet hadde sendt til regjeringen over uttalelser her i Stortinget, uttalelser som anklaget Sovjet for misbruk av sin stilling, skulde bli oversendt Stortinget. Mer hadde hr. Braadland ikke lovet; men det løfte var ikke innfridd, saken var ikke oversendt Stortinget. Jeg sa til Beksadian at det selvfølgelig var en forglemmelse eller en misforståelse, og at det straks skulde bli imøtekommet, papirene skulde bli oversendt Stortinget. Det skjedde da straks. Jeg hadde trodd og håpet at dermed skulde den sak være ute av verden, da kunde den vært begravet i Stortinget. Vi hadde sendt den til Stortinget, og dermed skulde det være slutt. Men Sovjets minister sa at fra Moskva presser de sterkt og stadig på om det spørsmål, de vil ikke ha sittende på sig den anklage for illojalitet like overfor Norge som der var kommet frem og efterlyste svaret. Jeg sa til Beksadian at jeg trodde at vi hadde efterkommet hans ønske om å sende saken over til Stortinget, og at jeg nu ikke kunde gjøre annet enn underhånden å spørre Stortingets president om hvorledes den sak lå an, og jeg skulde da i den nærmeste fremtid svare ham. Det er mulig at det spørsmål kan dras ut, eller at man kan gi et svar som noenlunde tilfredsstillende. Det første spørsmål, det om handelsdelegasjonen, er langt viktigere og betydningsfullere, og jeg tror det vil skade viktige og store norske interesser om vi ikke løser det overensstemmende med det som begge regjeringer har foreslått.

Lykke: Jeg kan ikke si annet enn at det forbauset mig å høre stats- og utenriksministeren idag. Hvis det er en slik stor affære for Sovjets handelsdelegasjon å få det tredje punkt imøtekommet, å få rett til å reise rundt til importørene i landet, og hvis den hadde overbevist regjeringen om det, hadde det vært regjeringens plikt for lukkede dører å redegjøre for dette før Odelstingets behandling av den sak. Vi er gått ut fra de rent praktiske hensyn, og jeg er ganske overbevist om at mitt syn på dette er helt riktig. En annen sak er det, at har de forlovet sig, har de gått videre enn til det vi i vår konferanse med Handelsdepartementets funksjonærer fikk inntrykk av, har de forpliktet sig til å gjennomføre dette - ja, så har jo regjeringen et våben. Den kan si til Stortinget: Vi setter vår stilling inn på at dette blir vedtatt. Jeg spurte underhånden den fungerende handelsminister: Er det så at De setter Deres stilling inn på at dette blir vedtatt? Til dette svarte han undvikende. Jeg hørte intet. Hadde det vært en sterk appell fra handelsministeren og statsministeren like overfor deres meningsfeller, så tviler jeg ikke på at disse sammen med arbeiderpartiet hadde vært med på dette. Det var ut fra rent praktiske hensyn jeg advarte; men har de lovet Sovjets minister det, så mener jeg de har et middel, og det middel bør de bruke.

Hambro: Jeg er helt enig med hr. Lykke i de bemerkninger han lot falle. Jeg synes at det ikke kan advares nok mot at vår regjering lar sig true eller gå på av hvilken som helst fremmed makt, til å forsøke å endre norsk lovgivning på en måte som er overordentlig farlig, fordi den rummer precedenser som meget lett kan gjøre inngrep i statens suverene rettigheter. Vi vet fra årene under krigen hvad det vil si at norske importører eller eksportører venner sig til å gå direkte til en stormakts legasjon eller handelsdelegasjon og forhandle gjennom den, og de som har oplevet det, de akter ikke å være med på å innby til å skape forhold som gjør en gjentagelse mulig.

Hvad angår spørsmålet om Quisling, så beklager jeg ganske overordentlig at utenriksminister Braadland lovet å sende de dokumenter til Stortinget. Hvad er det for en praksis vi innbys til? En fremmed makts representant kommer med en klage over et medlem av den sittende regjering, og den blir oversendt til Stortinget. Er det noen som tror at en suveren stats storting vedtar en beklagelse av den art like overfor en fremmed makts legasjon? Det ligger utenfor alle konstitusjonelle muligheter. Det var en feil av Braadland. Regjeringen fikk i tilfelle beklage hvad et av dens medlemmer hadde sagt, men Stortinget kan ikke trekkes inn i denne sak og skape en opfordring for en hvilken som helst fremmed legasjon, særlig en stormakts - hvis et medlem av regjeringen skulde komme med uttalelser som den ikke liker - til å gå til Stortinget og klage. Det var en taktløshet at det ikke blev avvist med en gang. Jeg mener at det man har å gjøre nu, det er å forklare at det ligger ganske utenfor Stortingets almindelige virkemål å gjøre en undskyldning like overfor en fremmed makt for hvad en tidligere statsråd måtte ha kommet med av uttalelser. Jeg vil for min del i hvert fall på det mest bestemte motsette mig at Stortinget gir sig til å behandle spørsmål av denne art.

Hvad angår den rent praktiske side ved denne sak, vil det være nødvendig av arbeidstekniske grunner at Lagtinget med en gag tar op det spørsmål imorgen. For hvis vi skal få den sak tilbake til Odelstinget, og så sende den tilbake til Lagtinget igjen, vil det, hvis vi ikke tar det med en gang, kunne føre til en forsinkelse av Stortingets arbeide og en forhaling av samlingstiden på en ytterst beklagelig måte. Også av rent arbeidstekniske grunner er det derfor beklagelig at spørsmålet bringes frem nu, istedenfor at det skulde ha vært bragt frem på forhånd. Jeg for min del håper at ingen i Lagtinget vil bøie sig for de henstillinger som måtte komme om å forandre dette. Hvis handelsministeren har forlovet sig, så får handelsministeren gå. Er det noen som tror at Stortinget i våre dager, hvis det stod like overfor en ny erklæring fra en utenriksminister, som den berømte fra 1919, vilde si: Eh bien. Vi bøier oss for kabinettsspørsmålet. Nei, vi sier, at har i et utenriksspørsmål et medlem av regjeringen forlovet sig, så må han gå.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Er ikke dette å skyte med svært store kanoner? Det er ingen som har forlovet sig hverken i den nuværende eller i den forrige regjering. De har overlatt saken til Stortinget. Men dette spørsmål har under forhandlingene om garantioverenskomsten med Russland spilt en overmåte stor rolle. Hr. Lykke anbefalte at regjeringen skal gjøre kabinettsspørsmål på

det. Men vil det ta sig ut hvor det gjelder forholdet til et fremmed land og forholdet til handelsforbindelsen med dette fremmede land, at en regjering gjør kabinettsspørsmål og dermed tvinger en endring i loven igjennem? Kan vi ikke se på dette nøkternt og sunt forretningsmessig? Og nøkternt og sunt forretningsmessig er forholdet dette: Vil Norges Storting at vi skal bevare det gode handelspolitiske forhold med Russland, vil Stortinget gjerne slutte en handelsavtale med Russland om sild og fisk og industri, så bør det foreta denne forandring som bringer i ordentlige og faste former det som vi i 10 år har hatt, og som alle andre land har. Vi er da vel ikke et så dårlig land at dette skulde demoralisere oss mere enn det demoraliserer andre land, eller at det plutselig etter disse 10 år skulde virke demoraliserende. I disse 10 år har det ikke virket demoraliserende, det har gått praktisk, lettvtint og hensiktsmessig for sig det hele, det er sammenhengen. Men det kan ikke falle mig inn å bruke store ord i Lagtinget og sette noen stilling inn på det. Og handelsministeren, om hvem hr. Hambro med flotte ord sa - han får gå - handelsministeren var i den grad varsom i sine forhandlinger med den russiske handelsrepresentant at han sa: det er ikke tale om at regjeringen kan avgi noe bindende løfte, det ernemlig ikke regjeringen som er Stortingets herre, men det er Stortinget som er regjeringens herre hvor det gjelder lovspørsmål. Men jeg er selvfølgelig nødt til å legge denne alvorlige sak frem for Stortinget, for at det ikke bakefter, når handelsforbindelsen med Russland kanskje er brutt, skal kunne bebreides regjeringen noe. Hr. Lykke sa man burde bragt dette frem for lukkede dører. Men det er jo nettop det som er gjort! Det er ganske alvorlige ord utenriksminister Braadland bruker i sin redegjørelse i Stortinget 18 januar 1933, det er meget alvorlige uttalelser om denne situasjon, og det er tydelig av dem å forstå at vi vil ha vanskelig for å få handelsavtalen i 1933 i orden uten at dette bringes i orden. Og det har Braadland ganske rett i. For vi måtte ved handelsavtalens avslutning i 1933 - ikke forlove oss, men si hverken mere eller mindre enn at regjeringen for sin part skulde opta den forrige regjerings propositjon. Det som kanskje kan bebreides denne regjering, er at den under Odelstingets behandling ikke sterkt nok understreket og fremhevet det, men det er det som sagt anledning til å rette på i Lagtinget. Jeg vil virkelig av hensyn til landet be om at dette ikke skal bli et indrepolitisk oppgjør, hvor det ene parti slår sig på sitt bryst og sier at det er bedre enn de andre. Hvis ikke dette kan skje upolitisk, vilde jeg meget heller foretrekke at Lagtinget går frem som Odelstinget og forkaster forslaget, og så får vi la det skure. Men god politikk er det ikke, og fremfor alt ikke god handelspolitikk. Vi står slik nu i verden at det er ikke uten betydning å stå i god handelspolitisk forbindelse og godt handelspolitisk forhold også til Sovjet.

Presidenten: Der er inntegnet 8 talere. Presidenten antar at det uten skade kan gåes til innskrenkning av taletiden og foreslår tiden for de talere som herefter tegner sig, satt til inntil 2 minutter.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Nygaardsvold: Jeg må virkelig si jeg synes hr. Hambro bruker storsleggen noe i utrengsmål idag. Han var nokså aggressiv, og han husker øiensynlig ikke på hvad som er gått foran i spørsmål vedrørende vår handelspolitikk. Han snakket om at regjeringen hadde forlovet sig. Såvidt jeg forstår og såvidt jeg kjenner til, er det to regjeringer her som har innstillet på det samme, både bondepartiregjeringen og den nuværende regjering. Jeg antar at den forlovelse som hr. Hambro snakket om, er skjedd ut fra det syn at begge regjeringer fant det nødvendig, under de nuværende handelsforhold, å foreslå disse ting for Odelstinget og Lagtinget. Hr. Hambro snakket om at en regjering ikke skulde la sig true til å endre norsk lovgivning. Jeg vil be hr. Hambro forsøke å erindre noen tid tilbake, bare i denne situasjon, hvad vi har måttet gjøre, hvad vi har måttet beslutte for å kunne oprettholde vår handel og kunne møte de krav som nu reises fra alle hold i forbindelse med de endrede handelspolitiske forhold. Jeg vil for det første minne om regjeringens og Stortingets stilling til traktaten med Frankrike. Vi var på grunn av forholdene nødt og tvunget til å gå med på å forandre vår tolltariff, en forandring som vi ikke hadde villet gå med på - jeg er ialfall sikker på at den største del av Stortinget ikke vilde ha gått med på den - hadde det ikke vært for hensynet til vår handelsforbindelse med Frankrike. Men vi hørte ikke noe til at hr. Hambro brukte storsleggen når det gjaldt det diktamen som vi stod like overfor fra Frankrikes side.

Samtidig som jeg henvender mig til hr. Hambro, vil jeg også henvende mig til hr. Lykke, og spørre om han ikke erindrer noe fra de nettop avsluttede forhandlinger med England. Hvordan er forholdet der? Er det ikke slik, at hvis ikke de endrede handelspolitiske forhold hadde vært til stede, hadde Stortinget aldri gått med på den nye handelsavtale med England, selv om hr. Lykke hadde vært formann. Det snakkes om å endre norsk lovgivning. Jeg vil spørre hr. Lykke hvorvidt vi ikke allerede har hatt endringer i lovgivningen på grunn av den traktat vi har fått med England? Jeg er ikke fornøid med den traktat - vi kommer siden tilbake til den - men jeg ser det slik, at på grunn av handelsvanskeligheter, på grunn av vår stilling nettop nu, må vi gå på mange ting som vi ellers hadde hatt vanskelig for å gå med på. Jeg vil bare like overfor hr. Lykke få lov til å peke på at den stilling som vi nu må innta på forskjellige områder like overfor England og Englandstraktaten, den minner i mangt om og har til forbillede de lovrestriksjoner som vi måtte vedta under krigens verste dager. Og så kommer man her og snakker om at regjeringen lar sig true av en fremmed makt, når det gjelder dette skritt som to regjeringer har anbefalt like overfor Stortinget, men som bekjempes på det hårdeste av hr. Lykke og av handelsstanden. Det er dem som har stukket hodene sammen, og som skal forsøke, i ly av vår nasjonale selvstendighet o.s.v., å slå benene under denne overenskomst, bare for å tjene en enkelt stands interesse. De tenker ikke på landets politiske stilling.

Aarstad: Nei, det er so langt frå slik som hr. Nygaardsvold sa, at det berre er Noregs handelsstand som står mot dette. Eg har teke mi stode til denne sak ut frå dei umsyn eg pliktar å taka til det norske jordbruket, og det er nettupp på det punkt at den handelsverksemd den russiske handelsdelegasjonen har drive, har vore skadeleg på mange umkverve. Eg kjenner til den import både av

smør, frukt og andr ting som kjem derifrå. Det er det me ikkje vil finne oss i, og det er det me ikkje vil gå med på. Men eg har den anke mot den fyrre regjeringa at ho ikkje sa frå um dette fyrr tilrådinga var ferdig. Då tilrådinga skulde upp, kom den dåverande utanriksminister, hr. Braadland, og den dåverande handelsminister, hr. Kirkeby-Garstad, og kalla justisnemnda upp i statsrådsrommet og sa at det her var gjeve ein lovnad som dei ikkje kunde gå frå. Fyrst då fekk me vita det, og då fekk me endeleg saka utsett. So ligg ho fyre akkurat på same måten i år. Ikkje frå nokon kant, korkje frå funksjonærane i Handelsdepartementet eller frå regjeringa, har me tidlegare høyrte um nokon slik ålvorleg lovnad som regjeringa har gjeve. Ho skulda å fortelja oss det, fyrr me tok stode til saka. Det er heilt ut sant, det som hr. Lykke har opplyst her, og dei andre medlemene av justisnemnda kann visseleg sanna kvart ord av det både han og eg har sagt. Det er den fyrre regjeringa som har gjort denne dårskapen - ho skulde ha tenkt seg nøgje um fyrr ho gjorde det - og no tek russarne sjølv sagt lovnaden att av den nye regjeringa, og so sit me ordentleg i det.

Haavardstad: Då framlegget um brigde i handelslova var fyre i justisnemnda i fjor, vart det drive ikkje so lite gransking um dette spursmålet, serleg av formannen i justisnemnda, men og av andre, og det var ein ting som me i alle fall fekk ei kjensle av, og det var at det brigde i handelslova som det var kome framlegg um, var turvande for vår handelsavtale med Russland. Me kjenner til at det var mange vanskar med denne avtale under det tidlegare riksstyret; men langt um lenge kom det då ein handelsavtale. For å få denne handelsavtalen, som vel var av stor interesse for oss, måtte me på vår side gå til visse lovnader, og ein av dei var at me skulde brigda handelslova. Men under handsaminga av denne lov i justisnemnda skyna me det so på formannen, som var ordførar for denne sak, at det kanskje ikkje var so svært ålvorleg likevel, dette. Det var nok so at riksstyret hadde lova det; men det hadde ikkje lova meir enn å koma med framlegg um det, og det stod Stortinget heilt fritt å avgjera saka slik det fann rett. Me som høyrde til arbeidarpartifraksjonen, me rekna som so, at hadde riksstyret med handelsminister Larssen i brodden lova dette brigde i handelslova for å få handelsavtalen med Russland i stand, er det eit viktig spursmål. Men Larssen var den gongen rusla sin veg, og ein ny handelsminister var komen i staden. Me, arbeidarpartifraksjonen i nemnda, tok likekvel vår reservasjon, og fyrr saka kom upp i tinget, vende eg meg til den dåverande handelsministeren, hr. Kirkeby-Garstad, og spurde um det var so at dette brigdet i handelslova ikkje var so serleg turvande, um det var ein ting som riksstyret hadde lova, men som ikkje Stortinget trong å bry seg so mykje um. Den dåverande handelsministeren sa at han kjende ikkje større til saka, men han skulde granska ho meir grundig. So vart justisnemnda kalla saman med handelsministeren og utanriksministeren, og det vart sagt klårt og tydeleg frå at dette brigde måtte til, elles kom heile vår handelsavtale med Russland til å ryka. So stod dei borgarlege representantar i justisnemnda der og skyna at dei hadde teke ei stode her som kanskje kunde skada norske interessor, den norske handelsavtalen med Russland, og av den grunn valde dei den utvegen at saka ikkje skulde takast upp i fjor, men setjast ut og takast upp av det Storting som no sit. Det syner seg at det noverande riksstyret, den noverande

handelsminister, har teke same stode som den fyrre og lova å brigda handelslova slik som Sovjet kravde det. Det er visstnok heilt rett, det som den vyrde statsministeren sa, at dette brigdet ikkje går lenger enn til å godkjenna ei ordning med Sovjet som har vara no i fleire år. Eg hadde ogso venta at det noverande riksstyret hadde sett meir inn på å få dette brigdet gjennomført. Handelsministeren tok upp framlegget, det er so; men få vinstremenn fylgde han. Me som hørde til arbeidarpartifraksjonen rekna som so at har bondepartiets riksstyre funne at ein kann gå til dette brigde av handelslova for å få handelsavtalen i stand, er det eit sopass ålvorleg spursmål at Stortinget pliktar å taka umsyn til det. Når det noverande riksstyret har gjort det same, hadde eg ogso venta at Stortinget hadde fylgt det. Det vart sagt at um riksstyret hadde lova det, var ikkje Stortinget pliktig til å godkjenna det. Vel, det er so; men likevel: når

bondepartiriksstyret og når vinstreriksstyret hadde funne at dette var turvande og hadde gjeve sitt ord på det, rekna me med at eit ord er eit ord og ein mann er ein mann, og at dette ord må haldast. I samsvar med det var det at eg for min part tala for at dette brigdet i handelslova vart gjort, då denne saka var fyre her i Odelstinget; men det fall. No høyrest det ut til at vanskane melder seg, slik som me som hører til arbeidarpartiet, hadde venta. Det vert tala store ord um at me ikkje skal krypa for ei framand makt. Det er so. Men me må hugsa at me er små, og at me har våre interessor å taka vare på, og då får me reisa det spursmålet her: Er handelsinteressa, er handelsavtalen med Russland so mykje verd at me må finna oss i å gå til dette brigde i handelslova, eller er det viktigare å halda på handelslova og so lata handelsavtalen med Sovjet få ryka?

Presidenten: Statsministeren har bedt om ordet utenfor tur, da han har noe å meddele til sakens belysning. Presidenten vil forelså at statsministeren får ordet nu - og anser det for vedtatt.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Når jeg har bedt om ordet utenfor tur, er det fordi jeg akkurat idag har fått en P.M. fra handelsråd Johannessen om disse ting, som jeg anmodet ham om å lage for mitt bruk i Lagtinget. Det var ikke meningen å bruke det - og det kunde heller ikke i Lagtinget ha vært brukt - ordrett, men jeg vilde gjerne bli orientert. Jeg vil da få lov til å lese op litt om begge regjeringers forhold til dette spørsmål, forat man skal forstå hvorledes det er og selv derav kan dra visse slutninger om den hele sak:

"Under fjorårets forhandlinger om garantiavtale for 1932 blev det fra Sovjet-Samveldets side fremsatt krav om adgang for handelsrepresentasjonen til å selge sovjetvarer direkte til norske forbrukere og kjøbmenn uten forpliktelse til å benytte agent. Da kravet blev fastholdt som en absolutt betingelse for garantiavtale og for sild- og fiskkjøp, fant den daværende regjering til slutt å måtte gå med på dette. I henhold til beslutning i regjeringsskonferanse gav jeg i skrivelse av 28 januar 1932 handelsrepresentanten meddelelse om" - nu kommer citatet: "at regjeringen av tekniske grunner og til ivaretagelse av norske interesser vil foreslå en del forandringer i den gjeldende handelslov. Odelstingsproposisjon herom er besluttet fremsatt og vil

bl.a. også omfatte et punkt av interesse for den ærede Handelsrepresentasjon nemlig et tillegg om adgang til å tillate Handelsrepresentasjonen å selge og - uhindret av bestemmelsene i lovens § 14 - borttinge varer fra Sovjetrepublikkforbundet til tilvirkere som skal benytte dem i egen bedrift og til kjøbmenn som driver regulær importforretning til videre forhandling." Forslag om tilsvarende forandringer i handelsloven blev besluttet fremsatt ved kgl. resolusjon av 29 januar 1932 i Ot.prp. nr. 10/1932. Protokollen om garantiavtale for 1932 inneholder følgende punkt om dette spørsmål: "Den norske regjering bekrefter at den har forelagt Stortinget en lovproposisjon ifølge hvilken der vil tilkomme Sovjetrepublikkforbundets Handelsrepresentasjon i Norge retten til direkte handel med produsenter og importører."

Som man ser, har ikke regjeringen gått videre enn den kunde, idet den har sagt at den har fremlagt en lovproposisjon, og det blir da Sovjetrepresentasjonens egen sak å tillegge det den vekt den finner nødvendig. Den tillate det altså en ganske stor vekt. - Så hender det ifjor at justiskomiteen enstemmig tar avstand fra dette lovforslag, og det når ikke frem, og regjeringen, som nødvendig vil ha det vedtatt på annen måte enn den har foreslått det, anmoder så om at sakens behandling utsettes på grunn av utenriksministerens fravær.

Videre forteller Johannessen at under sine drøftelser med Sovjetmyndighetene i Moskva høsten 1932 kom dette spørsmål stadig frem og spilte en meget stor rolle, og de understreket sterkt at dette var ganske nødvendig: "Såvel minister Beksadian som handelsrepresentanten og vedkommende embedsmenn i Utenrikskommissariatet og Utenrikshandelskommissariatet gav uttrykk for en viss mistanke om at den norske regjeringens løfter og lovproposisjon ikke var helt alvorlig ment siden regjeringspartiets egen representant i stortingskomiteen var gått mot proposisjonen i dette punkt og de la ikke skjul på at dette forhold hadde skapt adskillig irritasjon."

Det er jo ganske det samme som har gjentatt sig i år med venstres representanter i vedkommende komite. De har gått mot regjeringen. Sovjetlegasjonen begynner å synes at dette er et litt eiendommelig spill. Da forhandlingene om ny garantiavtale for 1933 blev optatt, blev altså spørsmålet reist på ny, og det fremgår av utenriksminister Braadlands uttalelse i januar måned hvilken umåtelig vekt Sovjet tillegger dette spørsmål. Senere konfererte minister Beksadian såvel med Johannessen som med statsministeren. "Herunder blev det stillet i utsikt at spørsmålet skulde bli tilferdsstillende ordnet i inneværende år og at regjeringen vilde opta den forrige regjeringens proposisjon i omhandlede punkt. Formelt blev dette løfte bekreftet ved nedenstående skrivelse av 29 mai i år fra mig" - altså fra Johannessen - "til handelsrepresentanten i forbindelse med undertegnelsen av den nye garantiavtale" - og der heter det: "Under henvisning til de stedfunne forhandlinger om garantiavtale har handelsministeren bemyndiget mig til å meddele Dem at han vil anmode Stortinget om å behandle snarest mulig i inneværende sesjon den forrige regjeringens proposisjon om nærmere angitt tilføielse til handelslovens § 1, samt under sakens

behandling stille forslag om bifall av nevnte proposisjon i omhandlede punkt."

Resten har ikke noen større interesse, men det viser jo at begge regjeringer har funnet det nokså påkrevet å strekke sig langt. Det har vel ingen av regjeringene gjort med noen glede, men de har gjort det fordi de trodde at det her gjaldt norske interesser av meget stor betydning, og jeg kan ikke si annet enn at jeg for min part mener at det var berettiget at regjeringene tok dette standpunkt, og, som sagt, under utenriksministerens redegjørelse i år er Stortinget for lukkede dører gjort bekjent med denne situasjon og dens alvorlige sider.

Hambro: En detaljert drøftelse av handelsloven hører vel nærmere hjemme i Lagtinget enn den hører hjemme her. Men etter det som er sagt, må jeg få lov til å gjøre et par mere almindelige bemerkninger. Jeg vil si til hr. Nygaardsvold at der er dog en vesentlig forskjell mellom å forandre et løpenummer i tolltariffen på grunn av en handelsoverenskomst og å forandre gjeldende lov. Det er ting som overhodet ikke ligger i samme plan. Når man forhandler med en annen stat om handelspolitiske spørsmål, hører forandringer i tolltariffen på begge sider til de almindelige kompensasjonsspørsmål. At vi tidligere under traktatforhandlinger har vært nødt til å overveie under meget ansvar det spørsmål om våre handelspolitiske interesser var så store at vi var nødt til å forandre handelslovgivningen - tror de herrer som for øvrig deler hr. Nygaardsvolds syn, at det hører til de glade og gledelige minner i Stortingets historie? Tror noen at det er et vidnesbyrd om at vi står sterkt, eller at det er noe vi har å glede oss over at vi for å opnå en handelsavtale med England har måttet vedta visse nye lovbestemmelser? Og det er dog der også stor forskjell mellom å vedta nye lovbestemmelser og å forandre gjeldende lov. Jeg har alt fra første stund da dette var oppe, reservert mig og fremholdt betenkelighetene ved å gå til lovforandringer. Men la det stå, vi befant oss i en tvangssituasjon, og man hadde å veie vekten av hele handelsavtalen med England mot denne ting.

Befinner vi oss idag i en tvangssituasjon? Der er ingen meddelelse gitt om det. Vi inngår på en garantiavtale med Russland, og så sier den annen part at for å få lov til å garantere for oss, må Dere være så snild å forandre handelsloven. Det tales her som om det er et nødvendig behov for oss å få handelsavtale med Russland. Det er da den annen part som i dette tilfelle har behovet. Jeg tror vi kan ta det med trygghet inntil vi eventuelt står i en tvangssituasjon, og da veie ganske nøkternt det ene hensyn mot det annet hensyn. Jeg tror at de ting vi har sett, ikke minst i vårt naboland Sverige i det siste, er skikket til å være et alvorlig varsku om hvor man kan komme hen. Det gjelder her ikke bare salg av kubb - skjønt man må jo etter det som er passert, være litt forbauset over at det plutselig skulde være en livsinteresse her å skaffe russerne den best mulige adgang til å selge kubb direkte - det gjelder ikke bare olje, det gjelder en hel rekke ting. Man ser i Sverige, hvorledes svenske funksjonærer etterhvert blir erstattet med russiske funksjonærer, og man har også sett hvad der er skjedd i ly av oljeutsalgene. Vi har å se på disse ting ganske rolig og huske at vi har en handelslov som i visse henseender er betydelig strengere enn handelslovene i enkelte av de land som har gitt Russland slike avtaler. Vi kan ikke si at det og det land har

den og den avtale, vi må se den i lys av lovgivningssystemet i det land; og der er en meget vesentlig forskjell. Og vi som sitter i utenrikskomiteen, har ikke egentlig inntrykk av at vi møter noen særlig velvilje fra russisk side under andre forhold. Vi har hvert år hatt på tapetet et tilfelle som heter "Saken Henriksen", hvor selv "Arbeiderbladet" har skrevet om urimeligheten på den annen side. Vi har hatt andre ting. Vi har aldri møtt en gnist av velvilje. Og hvis russerne kommer og snakker om at man på norsk side ikke er fair, så får man huske på hvorledes det har vært optrådt mot oss både da det gjaldt tilslutning til Spitsbergen og annet. Jeg tror vi kan ta det med overordentlig stor ro. Og hvis den russiske delegasjon har vanskelig for å forstå at diktaturet ikke er innført i Norge og derfor vil ha en mistanke om at regjeringen ikke spiller ærlig spill, må det vel kunne gå an å gi den et begrep om norsk konstitusjon og hvad norsk konstitusjon bygger på. Jeg kan tenke mig at man der borte tror at regjeringen optrer som visse forhandlere for fagorganisasjonen, de anbefaler et forlik, og så har de dratt omsorg for at det forlik blir forkastet når det kommer til avstemning. Det er ikke et ganske parallelt forhold, det vi har her. Jeg tror at man i ingen henseende skal la sig imponere av disse talemåter. Hvis avtalen blir opsagt efter en tid med de 6 måneders løpetid, kan man se på den situasjon som oppstår da. Men at det skulde være noen grunn for oss til å si på forhånd alt det som statsministeren har sagt idag, det tror ikke jeg, og jeg tror ikke det er et nyttig prinsipp hverken under forhandlinger eller under drøftelse av forhandlingene.

Hvad det Quislingske dokument angår, så blev det av presidentskapet bragt til representantenes kunnskap. Det var alt hvad der kunde gjøres med den sak. Og noe mer kan regjeringen ikke si, enn at det er bragt til Stortingets kunnskap. Ytterligere skritt fra Stortingets side vil det meget vanskelig kunne bli å foreta, og bør det overhodet ikke foretas.

Fjalstad: Det var som ordfører i spesialkomiteen ifjor at jeg bad om ordet, siden nu Quislingsaken er berørt først av hr. Anderssen-Rysst og siden av den ærede utenriksminister. Såvidt jeg husker, gjaldt besværingene fra Sovjet-Russland daværende statsråd Quislings fremstilling av de statsrettslige forhold eller den politiske samfundsstruktur i Russland, og hvis jeg ikke husker feil gjaldt besværingene også spesialkomiteens behandling av saken og Stortingets standpunkt til den. Jeg vil da få lov til å minne om at spesialkomiteen var så forsiktig i dette spørsmål, at den konfererte med Utenriksdepartementet. Vi fikk utførlige utredninger fra Utenriksdepartementet om departementets syn på de spørsmål som hr. Quisling hadde berørt, og det viste sig at Utenriksdepartementet i alt vesentlig delte hr. Quislings syn på forholdene i Russland. Efter det materiale vi hadde, blev som bekjent den samme opfatning gjort gjeldende i spesialkomiteen, og det blev også Stortingets standpunkt til det spørsmål. Og jeg er da enig med hr. Hambro i, at det må ha svært liten interesse for Stortinget overhodet å beskjeftige sig ytterligere med dette.

Hundseid: Jeg synes at lidenskapene har noe lett for å komme i kok her idag, det skyldes vel kanskje varmen. Det var i regjeringen Kolstads tid med Per Larssen som handelsminister at det blev lovet å fremsette proposisjon om denne forandring i handelsloven. Såvidt

jeg vet, er det aldri fra bonderegjeringen lovet noe mer enn å fremsette proposisjon om forandringen, og selvfølgelig kunde heller ikke regjeringen love noe mer. Dette ligger i Odelstingets og Lagtingets hånd. Jeg synes at hr. Aarstad kunde ha spart sig sine hatske uttalelser mot den forrige regjering. Bonderegjeringen har ikke gjort noe som helst mere enn jeg tror en hvilken som helst ansvarlig regjering vilde gjøre under den nuværende handelspolitiske situasjon. Jeg ser dette som et vurderingsspørsmål. Hverken Odelsting eller Lagting er på noen måte bundet enten av den forrige regjering eller, såvidt jeg skjønner, av den nuværende regjering. Stortinget står fritt, og hr. Aarstad har intet å insinuere over. Det får være måte på hvor langt man skal drive det i politisk sjakkspill! Men det har vært min mening - var ialfall min mening ifjor, og jeg ser også på samme måte på spørsmålet nu i år - at slik som vi er stillet i handelspolitisk henseende i denne tid, bør man tenke sig vel om, før man lar det komme til handelspolitisk brudd med Russland.

Anderssen-Rysst: Jeg er den ærede stats- og utenriksminister meget takknemlig for, at han forklarte situasjonen nærmere, forsåvidt denne sak angår, og jeg kan slett ikke forstå den ampre tone som blev slått an fra hr. Hambros og dessverre også fra hr. Lykkes side - vi er jo mere vant med at hr. Hambro gjør det - like overfor den situasjon som foreligger her. Jeg kan forstå at spørsmålet i og for sig interesserer mindre den ærede representant fra Oslo; men man vil ha oss andre som har interesser å vareta i det kommersielle forhold til Russland, undskyldt, at vi legger vekt på det. Det er jo som den ærede statsminister sa, en ganske alvorlig situasjon som foreligger her. Sovjetrusland har likefrem truet med å trekke sin handelsdelegasjon tilbake. Stortingssesjonen er straks forbi, så man får helst få klarlagt hvad Stortinget akter å gjøre her. La oss si at resultatet blir negativt, at det ikke blir vedtatt den lovforandring som ønskes så sterkt, og som ikke betyr så meget fra norsk side heller. Derefter kan situasjonen utvikle sig, til Stortinget på nytt får med saken å gjøre, på en slik måte som ingen av oss ønsker. Man må regne med muligheten av at det, at handelsdelegasjonen trekkes tilbake, følges av et skritt som at handelstraktaten opsies hvorved det da også skjer at selfangstkonsesjonen ryker. Det er ting som vi plikter å vurdere idag. Efter mitt skjønn er det efter de opplysninger som nu foreligger her, ikke helt ansvarlig politikk av Stortinget ikke å ta disse forandringer; og det offer vi gjør, er ikke stort i forhold til den risiko vi kan være utsatt for. La mig også nu få lov til å minne Stortinget om hvordan situasjonen er for fiskerienes vedkommende, for fangstfolkenes vedkommende. Er det ikke slik, at i den ene traktat efter den annen er det dem som skal bløde for andre interesser? Er det ikke slik, at de møtes av restriksjoner ute, så det snart ikke er mulig for dem å vite hvor de skal gjøre av sine produkter? Så skulde vi uten videre stenge, komme op i vanskeligheter med Russland der som marked refererer sig til både det ene og det annet fiskeprodukt! Vi skulde også komme i den situasjon, at selfangstflåten blir liggende hjemme! Den har hittil gått ut med godt resultat. Det er ikke farlig for den ærede representant fra Oslo - han og hans velgere herinne afficeres vel ikke synderlig av det. Men man må se litt lenger. Og med hensyn til dette med lovforandringer som hr. Hambro nu urgerer så sterkt over,

så vet vi, at både ved den ene og den annen traktat er det foranlediget lovforandringer her hos oss. Den traktat vi skal gå over til om et øieblikk, traktaten med England, foranlediger en helt ny lov om kontingentering ved siden av endringer i handelsloven. Og vi har selv ikke vært bedre enn at vi i forhold til fremmede land i kommersielle spørsmål har fremsatt krav som nødvendigvis har måttet medføre lovforandringer fra disse lands side. Jeg skal få lov til å nevne som eksempel det som jeg hadde med å gjøre ifjor sommer, forhandlingene med Island. Ja - vi måtte fremsette krav som foranlediget at islenderne på flere punkter måtte forandre sin fiskerilov - og det har dog hr. Hambro ikke urgert så sterkt over i komiteen, når det gjaldt den annen part. Å nei, man får se situasjonen i øinene, se hvorledes de faktiske forhold ligger an her, og man må se å komme frem på de farbare veier. Jeg mener, at slik som situasjonen nu ligger an, bør Lagtinget og siden Odelstinget vedta de forandringer som det foreligger forslag om her. Det forekommer mig at de norske statsmakter er meget sterkt engasjert her, og jeg synes det er horribelt at man søker å gjøre en politisk affære av det ved å klandre regjeringen for de forslag som den har fremsatt ut fra en vurdering av det som var riktig og nødvendig, og en korrekt varettagelse av norske interesser i øieblikket. Det er et stivt stykke, at man søker å slå politisk mynt på dette. Og hvis den linje skulle forfølges videre, hvis man vil søke å slå politisk mynt på det også ute blandt folket, så tenker jeg nok at hr. Hambro - ialfall i visse strøk av landet - vil få et svar som han ikke vil sette særlig pris på.

Jeg vil til slutt si et par ord om det annet spørsmål som jeg nevnte, de såkalte Quislingdokumenter. Jeg konstaterer at disse dokumenter ikke er kommet til Stortinget, - de er stanset i presidentskapet - og at de således fra Stortingets side ikke skal være gjenstand for noen behandling. Jeg er takknemlig for å kunne konstatere at Stortinget efter presidentskapets mening ikke har noe med den sak å gjøre. Da kan heller ikke Stortinget påføres ansvar i den saks anledning, hvis situasjonen skulde utvikle sig i en viss retning.

Nygaardsvold: Jeg kan være enig med hr. Hambro i at diskusjonen om dette spørsmål egentlig hører hjemme i Lagtinget; men vi må nu være opmerksom på at det var hr. Hambro som reiste debatten i dens hele og fulle bredde her, og det kan også være riktig og påkrevd at vi får undagjort det grøvste av denne debatt, før vi kommer til behandlingen i Lagtinget, - så vet vi nogenlunde hvor landet ligger, når vi skal til å behandle handelsloven der.

Hr. Hambro sa at det var forskjell på å forandre gjeldende tolltariffer og det å forandre lover. Jeg kan være enig med hr. Hambro i det - skjønt jeg tror at under de nuværende økonomiske forhold kan det mangen gang være verre for vårt land, om vi blir tvunget til å forandre vår tolltariff enn å forandre gjeldende lovverk. Men selv om hr. Hambro ikke legger noen vekt på at vi forandrer tolltariffen efter krav fra andre land, så synes jeg hr. Hambro skulde minnes at vi efter økonomisk påtrykk fra andre land er blitt nødt til å forandre gjeldende lov også før - ikke efter påtrykk fra Russland, men efter påtrykk fra andre makter som hr. Hambro akter og ærer visstnok meget mer enn Russland. Jeg skal bare peke på da vi måtte gå til å forandre vår forbudslovgivning av hensyn til de såkalte vinlande. Og jeg understreker ennu en gang at vi står

overfor å vedta en handelsavtale med England, som betinger vedtagelse av nye lover og dermed forandringer av økonomiske og lovmessige forhold, som slett ikke er smakelige. Hr. Hambro sa at det var intet nødvendig behov for oss å beholde handelsavtalen med Russland, men at det tvertom var et nødvendig behov for Russland. Jeg er ikke så sikker på det. Når jeg og mitt parti har stemt for handelsavtalen med Russland, er det ut fra det syn, at det har vært et tvingende nødvendig behov i disse økonomisk vanskelige tider å få oprettholdt handelsforbindelsen med Russland. Jeg vil spørre hr. Hambro: hvad tror han våre fiskere vil si, hvis de nu skulde få beskjed om at handelsavtalen med Russland er opsagt, handelsdelegasjonen er reist - bare fordi man nektet å gå med på en sådan ganske lite sigende forandring i handelsloven som foreslått både av bondepartiregjeringen og venstres regjering? Jeg tror ikke hr. Hambro vilde få stor tilslutning i fiskeridistriktene, om han tar sig en lynturne der, når det lider ut på høsten. Jeg forstår heller ikke hvad det skulde være godt for for hr. Hambro å blande inn spørsmålet om diktatur og hvordan fagorganisasjonene drev det i forbindelse med dette spørsmål. Det beviser best at hr. Hambro savner argumenter for sin stilling til dette spørsmål, og så må han bruke sin veltalenhet og bruke slagord, som ellers passer når han ikke blir kontrollert, ute på agitasjonsmøter og sommerstevner for høires sak.

Hvad angår Quisling, så skal jeg bare si at om Quisling og hans optreden her ifjor har jeg sagt hvad jeg mente før, og jeg akter ikke å befatte mig mere hverken med den mann eller hans uttalelser. Jeg vil bare få tillagt det, at jeg tror ganske sikkert, at hadde alle de som gikk inn som garantister for Quisling og Quislings uttalelser ifjor, vært opmerksom på hvilken vending Quislinghistorien vilde ta og hvordan Quislinghistorien til slutt vilde utvikle sig, så tror jeg de vilde ha frabedt sig å stå som garantister både for Quisling og Quislings ideer.

Presidenten: De efterfølgende talere har inntil 2 minutter.

Andrå: Sakens ordfører sa at han kunde ikke forstå den ampre tone som var brukt her. Jeg forstår godt den ampre tone, når det er d'hr. Hambro, Lykke og Fjalstad som kommer med den. De tenker selvfølgelig på Quislingsaken fra ifjor, og at de dengang gikk inn for alle Quislings beskyldninger mot Russland. Og nu får vi siden høre at de sier at dette er noe som Stortinget ikke har noe med. Nuvel, - ialfall vi som gikk inn på den galei, arbeiderpartiet, har intet med det, men flertallet, således som de tok stilling i denne sak, vedkommer det jo en liten smule. Hvad de vil gjøre med den skrivelse som kom fra den russiske minister, får bli deres sak - det skal ikke vi blande oss op i. Men vi kan konstatere at denne affære med Quisling har ialfall gjort at Russland kjøper bare halvparten så meget i Norge som de gjorde ifjor. Det er blitt benektet at Quislingaffæren har virket noen ting på russernes stilling til ny handelsavtale, men nu idag får vi høre at hele handelsforbindelsen står i fare. I den stilling er saken kommet, så stor er nervøsiteten blitt mellem de to land.

Hr. Aarstad sa at han tok bare jordbrukshensyn, når han stillet sig som han gjorde. Ja, når hr. Aarstad tar jordbrukshensyn og tar stilling derefter, så må det være tillatt også for representanter for fiskeridistrikter å ta fiskerihensyn, og for industrien, som

har salg med Russland, å ta industrihensyn. Det er ikke så som hr. Hambro sa, at Russland har det største behov for en handelsavtale med Norge. Jeg tror Russland kan få kjøpt det de kjøper i Norge, andre steder, det er intet i veien for det; men såvidt jeg vet, er omtrent den fordelaktigste handelsbalanse Norge har, nettop den med Russland, vi eksporterer dobbelt så meget som vi kjøper derfra, så hr. Hambro kan komme og si at det er vesentlig for Russland den spiller noen rolle, denne handelsforbindelse, det kan jeg ikke begripe. Hr. Hambro sa at det var ikke noe ...

Presidenten: Tiden er omme!

Andrå: Da må jeg tegne mig igjen.

Lykke: Jeg vil bare konstatere at det er ikke jeg som har ført denne debatt ut på viddene, og det er ikke jeg som har reist den, det er hr. Anderssen-Rysst og statsministeren. Jeg har sagt at vi har strukket oss så langt i komiteen, at vi - tross det at vi mente det ikke burde være noen grunn til å forandre handelsloven - gikk med på å forandre den. Vi gikk med på å forandre handelsloven, men vi stoppet op ved det punkt hvor vi mente at regjeringen burde ha stoppet op. Den burde ikke gått med på det siste punkt. Og vi trodde ikke at dette skulde bevirke at russerne blev så misfornøiet, for de fikk faktisk det meste med det de fikk. Det er altså et vurderingsspørsmål. Og hvis statsministeren mener at dette er en så avgjørende sak, så synes jeg at det må være hans plikt å irettelegge for Lagtinget - siden det ikke blev gjort i Odelstinget - at dette ikke spiller noen rolle for norsk handel, at det er av forholdsvis mindre betydning. Og kan han få overbevist Lagtinget om det, behøver han ikke det strengere middel som jeg snakket om, men han har jo også det middel.

Knut Strand: Eg skal opplysa at då saka var fyre i justisnemnda, heldt eg meg undan rett til å stå fritt når saka kom fram i Odelstinget, med di eg hadde ein otte for at um denne tilrådinga frå nemnda vart vedteken, kunde det kanskje føra oss i vanskar med vår handel med Sovjet-Russland. Eg meiner at vår handel med Sovjet-Russland er av stort verde, i alle fall har han vore av stort verde for fiskarane året fyre. I år er det di verre so lite kvantum at det har lite å segja. Men når det no er so, etter det som er opplyst, at tilrådinga frå nemnda kann føra oss i vanskar her, vil eg segja at det var mi meining, dersom eg kom til den overtyding når saka kom fyre, at eg då vilde røysta for proposisjonen. Men då saka var framme i Odelstinget, vart det ikkje opplyst noko um dette som me har høyrst i dag. Men etter det som no er opplyst, meiner eg at det vil vera til bate for norske interessor at proposisjonen på dette punkt vert vedteken. Eg ser det som eit reint praktisk spørsmål, og eg kann leggja til, at det er ikkje noko nytt at ein på grunn av tingingar eller andre handelspolitiske tilhøve vert nøydd til å brigda paragrafar i norsk lov. I det odelstingsmøtet der dette vart fyrehavt, vart og brigda ein annen paragraf i handelslova, nettopp for skuld den avtale som me no har gjort med England.

Thorvik: Det er kanskje formastelig av mig å gripe ordet i en sak som angår utenriks- og konstitusjonskomiteen. Men forholdet er

at jeg i de siste fem år har hatt litt med denne russehandelen å gjøre, som ordfører for den komite som har behandlet garantiavtalen med Russland. Og her er forholdet det, at det i år var nokså vanskelig å få en avtale istand, fordi der var andre land som bød Russland alle de varer de ønsket å kjøpe, og på minst likeså gode betingelser som Norge kunde gi. Jeg opplyser dette fordi det er i et hemmelig møte. Særlig var det aluminium som Russland vilde kjøpe, og der bød Frankrike bedre betingelser enn Norge kunde by, det er forholdet. Jeg vil henvisse til den siste innstilling vi har angående kredittavtalen med Russland. Jeg har den dessverre ikke forhånden, men man har der forsøkt å gi opplysning om handelen med Russland i de siste 4 år. Det viser sig efter det, at Norge har solgt varer til Russland i de siste 4 år for 110 millioner kroner, mens vi har kjøpt varer fra Russland for kun omkring 50 millioner, - det blir altså næsten 60 millioner netto. Det er vår handel med Russland i de siste fire år. Hertil kommer at norske skib i de siste fire år har seilet op i frakter på Russland for ca. 150 millioner kroner. Det er således ikke noen likegyldig sak dette. I middags idag traff jeg tilfeldigvis et medlem av den russiske handelsdelegasjon på gaten, og hans uttalelse til mig med hensyn til situasjonen hvis handelsloven ikke blev forandret, var akkurat den samme som den ærede stats- og utenriksminister fremla her for en stund siden. Og jeg blev forbauset, det blev jeg. Det går ikke an å ta en sak som denne så lett som president Hambro vil ta den. Jeg mener med mitt kjennskap til handelsloven, at den norske handelslov er strengere enn de fleste andre europeiske lands handelslover, og det å forandre den kan ikke ha noe særlig å si. Av hensyn til norsk næringsliv vil jeg også henstille til Lagtinget og senere til Odelstinget å vedta den proposisjon om forandring av handelsloven som er fremsatt.

Kirkeby-Garstad: Det falt en bemerkning fra representanten Aarstad som trakk mig inn i denne diskusjon, som jeg ellers ikke hadde tenkt å ta del i. Jeg har et inntrykk av at man like overfor den sak som diskuteres, har kjørt op med et skyts som ikke står i noe rimelig forhold til saken. Det har vært forsøkt hevdet at både den forrige regjering, Kolstads regjering og den nuværende regjering skulde ha lovet å sette sin stilling inn på å få vedtatt denne forandring i handelsloven. Det er ikke riktig. Det var ikke jeg som handelsminister som fremsatte proposisjonen i 1932. Den blev fremsatt den 29 januar, altså før jeg kom med i regjeringen. Og jeg nevner ikke dette for å si at jeg ikke er enig i den, jeg tror den var nødvendig. Hvis man i det hele tatt skulde få denne handelsavtale istand, så var det nødvendig å gå inn på dette. Jeg tror ikke at regjeringen hadde gått med på det, hvis den ikke hadde sett det som en absolutt nødvendighet for i det hele tatt å få en avtale istand. Det snakkes her om at det er av hensyn til russiske interesser, og hr. Hambro nevnte, at for å få lov til å garantere like overfor varesalg til Russland, skulde vi forandre norsk lov. Nei, det var ikke for å få lov til å garantere like overfor varesalg til Russland, men det var for å få lov til å selge norske varer til Russland, for å holde oppe norsk næringsliv, i første rekke de store fiskerier på Vestlandet, videre norsk industri og norsk verkstedsarbeide. Det var for å forsøke å holde mest mulig av arbeidslivet igang, at vi fikk denne handelsavtale med Russland; det var tilfellet ifjor, og det er vel også tilfellet i år. Så jeg tror ikke at man skal forsøke å sette saken så på hodet, som hr.

Hambro har gjort. - Like overfor hr. Aarstad vil jeg si, at hvis han har fulgt med i denne sak, må han være bekjent med at dette spørsmål om å forandre handelsloven var oppe i regjeringen og at regjeringen hadde lovet, for å få handelsavtalen istand, å foreta de forandringer. Det var før hr. Aarstad tok stilling til saken i lovkomiteen.

Moseid: For mitt vedkommende synes jeg at saken er kommet i en noe annen stilling, etterat den proposisjon blev fremsatt, fordi vi siden her i Stortinget er blitt bekjent med forhold som gjør at dette ikke lenger bare er et økonomisk spørsmål. Det er ikke bare et handelspolitisk spørsmål, men det er et politisk og et nasjonalt spørsmål. Jeg vil her henvisse til hvad der er uttalt av ordføreren i spesialkomiteen fra ifjor, og for mitt vedkommende legger jeg ganske stor vekt på, hvad der er fremkommet. Jeg tror at man bør være opmerksom på hvad der er uttalt av spesialkomiteen, hvad Stortingets flertall har gitt sin tilslutning til. Man bør også være opmerksom på, at de uttalelser som der er fremkommet, de er bygget på dokumenter hvis ekthet og ophav der ikke kan reises skygge av tvil om.

Kårbø: Det er noko vågsamt av meg å blanda meg inn i ein diskusjon med dei store; men eg vil likevel koma med eit par spørsmål til høgre. Er det høgre si meining å setja Russlandsavtalen vår i fåre for å halda uppe eit stivbeint prinsipp i handelslova? Eg spør um dette, og eg vil gjerne ha svar. Det er ein stor del av folket vårt som gjerne vil ha svar på dette. Eg skal ikkje segja meir um det. Eg vil gå tilbake til 1931, då Per Larssen stod i den situasjon: Russlandsavtale eller ikkje. Eg hugsar godt den dagen. Eg kann segja for visst til både hr. Hambro og hr. Lykke at dei fremste høgremenn innan næringslivet var like sterkt interesserte for å få avtale i stand som Per Larssen og eg den dagen. Det er heilt urett å segja, som det vart halde fram av hr. Hambro, at me ikkje var i noko naudstilstand då, at det ikkje var turvande å gå med på dette. Me sat - eg kann godt segja det no - fleire fiskerepresentantar og millom dei gode høgremenn på eit rom her i byen. Me hadde god greie på den situasjon som Per Larssen var i ogso med umsyn på dette. Men det stod so store økonomiske interessor bak dette, at me bad han trass i alt å sjå burt frå ei hindring som denne. Det står difor for meg som noko underleg når høgre kjem med slike ord som dei gjer her i dag. Truleg er det for di det er i eit møte for stengde dører, slik at fiskarane på kysten, dei som har interesse av dette spørsmålet, ikkje får greie på det. Men det vil vera rett at dei får greie på det ved valet til hausten. I 1931 fekk me selt umlag 500 000 tonn eksportpakka sild, og attåt fisk. Det vart ikkje so lite pengar av dette, dei kom sanneleg vel med, ogso i lummone hjå nokre høgrevellarar.

Haavardstad og Andrå frafalt ordet.

Langeland: Eg hugsar godt dei ymse regjeringskonferansar i slutten av 1931 og i 1932, og eg hugsar godt den motstand det møtte hjå sume medlemer av regjeringa å gjera dette brigde, og eg kann vedgå at eg var ein av dei. Men me såg oss nøydde til å gjera det for i det heile å kunna få i stand den sildeavtalen som då kom i stand, og me gjorde det, kann me segja, med den grunngeving at det

fremja norske interessor, noko eg framleis trur at det gjorde. Sjølv sagt lova ikkje regjeringa anna enn å setja fram proposisjon. Då saka var fyre i Odelstinget for nokre dagar sidan, fekk eg den kjensle etter det handelsministeren sa, at han ikkje sette noko inn på å få denne lova vedteken. Eg fekk i det heile etter tilrådinga og etter det handelsministeren sa her, det skyn at det som var gjort, var nok, og eg røysta for det. I dag forstår eg at det er ein mykje viktigare og fårlegare bakgrunn enn eg den dagen såg, og det kann vera at um eg hadde visst det, vilde det kanskje ha brigda den stoda eg då tok under avrøystinga. For eg vil segja at det er viktig for vårt land og serleg for kysten at me - trass i alt - ikkje bryt handelssambandet med Russland.

Aarstad: Det er eit reint mistak når fleire talarar kjem upp her og segjer at me vil setja handelssambandet med Russland på spel. Det er det ingen som korkje har tenkt eller drøymt um at denne sak skulde verka til. Men eg har sagt i det innlegg eg kom med i stad - og eg veit ikkje kven eg skal klandra for det - at det som eg meiner er gale, er at dei opplysningar som er framlagde her i dag av den vyrde statsminister, og der me fekk greie på kor alvorleg denne stoda er, dei har me ikkje visst um fyrr, og det har gjort at me har tenkt at dette me gjekk med på, kunde vera meir enn nok til at russarane vart fullnøgde. Hugs på at me har gått med på brigade i lova på 2-3 tolleg alvorlege punkt; men lenger tykte me ikkje me kunde gå.

Fr. Monsen: Jeg forlangte ordet på grunn av den siste uttalelse av hr. Moseid isted, da han kom inn på spørsmålet om de dokumenter som hadde foreligget i forbindelse med Quisling, og hvorom hr. Moseid uttalte at der kunde ikke være noen tvil om ektheten av de dokumenter det der var bygget på. I den anledning vil jeg gjøre oppmerksom på at en rekke av de dokumenter, nettop de dokumenter som handlet om de politiske spørsmål som Quislings anklage mot sovjetmyndighetene var bygget på, var falske eller forfalsket. Det lar sig bevise, og det har vi fremholdt i innstillingen og fremholdt i debatten her, så jeg synes det er et sterkt stykke av hr. Moseid å stå og si at der ikke er noen grunn til å betvile ektheten av de dokumenter det der var bygget på.

Presidenten: Hr. Moseid har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort bemerkning.

Moseid: Hr. Monsen vet likeså godt som jeg, at de dokumenter jeg hentydet til, kan der ikke reises skygge av tvil om ektheten av eller ophavet til.

Fr. Monsen: Da må jeg få opgitt de dokumenter hr. Moseid sikter til. I den innstilling som er avgitt av vår fraksjon i spesialkomiteen, opgav vi en rekke dokumenter om hvilke vi erklærte at de var falske eller forfalsket. Den fortegnelse over falske eller forfalskede dokumenter som hr. Quisling hadde bygget på, og som vi der nevner, kan jeg supplere med flere dokumenter som jeg siden har kunnet konstatere også er falske eller forfalsket.

Presidenten: Hr. Moseid har ordet til en meget kort bemerkning. Presidenten skulde anta at det må kunne være slutt med dette nu.

Moseid: Jeg har underhånden gjort hr. Monsen opmerksom på at de dokumenter jeg hentydet til, kom fra det norske utenriksdepartement.

Presidenten: Hr. Monsen har ordet til en kort bemerkning.

Fr. Monsen: Siden det er et hemmelig møte her, kan det vel ikke være noe i veien for å spørre hr. Moseid om han da bare sikter til de dokumenter i dokumentsamlingen som skriver sig fra Norges minister i Moskva.

Haavardstad: I det siste innlegget sitt nemnde hr. Aarstad at justisnemnda ikkje hadde havt det skyn at spørsmålet um dette brigde i handelslova kunde føra til brot i handelsavtalen med Sovjet. Det er sikkert at so var det fyrst. Men etter at tilrådinga var levert i fjor, og me hadde havt møte med utanriksministeren og handelsministeren i bondepartiriksstyret, var det heilt klårt for justisnemnda at det kunde føra til eit brot dersom dette ikkje vart gjennomført. Då var det at saka vart sett ut til dette året, for at ikkje dei borgarlege representanter skulde verta tvinga til å gjera heilumvending når saka kom upp her i tinget, og på den måten vekkja for stor merksemd; men i millomtida skulde ein sjå millom fingrane med den måten som Sovjet dreiv sin handel på her i landet, og det var i samsvar med det lovbrigde som det hadde kome framlegg um.

Presidenten: Hr. Moseid har hatt ordet 4 ganger, og presidenten begynner å tvile på om det er nødvendig å gi ham ordet en femte gang, men presidenten går ut fra at hr. Moseid ikke misbruker presidentens tillit, om han gir representanten ordet en gang til.

Moseid: Det er et svar på et direkte spørsmål fra hr. Monsen. De dokumenter som jeg hentydet til, er dokumenter som hr. Monsen ikke er i den ringeste tvil om ektheten av eller ophavet til. Jeg har ikke hentydet til noen dokumenter om hvis ekthet det kan reises tvil.

Fr. Monsen: Da vil jeg konstatere at hr. Moseid ikke kan opgi hvilke dokumenter han sikter til som er ekte. Det er nokså betegnende for denne dokumentsamling.

Moseid: Jeg har ikke adgang til å gi nærmere opplysninger.

Presidenten: Debatten er nu avsluttet.

Komiteen hadde innstillet:

Utenriksminister Braadlands redegjørelse i Stortinget av 18 januar 1933 vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige noen bemerkning.

Presidenten: Forlanger noen ordet før dette møte heves?

Belland: Er det ikkje vanleg at Stortinget gjer vedtak um det skal kunngjerast det som er sagt, eller det skal haldast løynt? Eg var i alle fall ikkje merksam på at presidenten nemnde det spursmålet.

Presidenten: Presidenten gjør opmerksom på at de saker som er behandlet, er besluttet å skulle offentliggjøres, men debatten er det ikke besluttet noe om. Det er et hemmelig møte, så hvis ikke det stilles bestemt anmodning om at denne debatt skal offentliggjøres, vil presidenten ikke foreslå det.

Belland: Eg har merkt meg at jamvel når det er møte for stengde dører, hender det ofte at pressa og ogso andre får tak i mykje av det som er sagt. Eg kann t.d. nemna at frå eit tidlegare møte, då me hadde uppe til avgjerd spursmålet um utgreiinga frå Wedel Jarlsberg og likeins utgreiinga frå Hundseid skulde offentliggjerast eller ikkje, so stod det meir i pressa enn Stortinget hadde sagt skulde kunngjerast. Og ein får ei kjenning av at det må vera ein og annan som tek det tolleg lett vint i spursmålet um å tegja still. Er det slik at ein representant har lov til å segja noko som vedkomande kanskje meiner er lite viktig, ein annan har lov til å segja litt som han tykkjer er mindre viktig, og ein tridje har lov til å segja det, so vert dette, når det vert lagt saman, eit tolleg heilt bilete av det som har gått for seg. Eg meiner at når me har fyre saker for stengde dører, har me plikt på oss til å tegja med alt. Eg segjer dette for di det har undra meg ofte korleis sume tek seg fridom til å umtala ting som har gått for seg i møte for stengde dører.

Presidenten: En debatt som er ført for lukkede dører, skal selvfølgelig være hemmelig, såfremt Stortinget ikke anderledes bestemmer. Det er høist beklagelig at det har vist sig at det har vært adskillig lekkasje, men det er et forhold som det er vanskelig å rette på.

Hambro: Jeg er meget takknemlig for at hr. Belland har sagt hvad han har sagt. Men jeg vil få lov å minne om, at i det møte hvor statsminister Hundseid avgav sin forklaring, var pressen til stede. Og jeg er enig med hr. Belland i at de notiser hvori det blev nevnt at dette møte hadde funnet sted, gikk ut over hvad Stortinget hadde besluttet. Men det skyldtes i det tilfelle ikke stortingsmenn; det skyldtes vedkommende redaktør, som for øvrig sikkert ikke hadde den tanke at det var noe illojalt det han hadde satt. Men det beror på en begrepsforvirring i og for sig, når en redaktør får lov til å være til stede i et sådant møte, og så har en notis på 10 linjer, hvor han sier at den og den har talt, og han skulde ønske at hele landet hadde hørt det, at det burde ha vært kringkastet. Slikt kan neppe sies idag, og det er heller ikke noen presseman til stede. Men i det særlige tilfelle som hr. Belland nevnte, er det ingen grunn til å legge stortingsmedlemmene noe til last.

Møte for lukkede dører, Stortinget 27. juni 1933

Belland: I det møte eg sikta til, var pressa ikkje til stades etter det eg hugsar. Den gongen hr. Hundseid kom med utgreiinga si, var pressa til stades. Men då me seinare hadde fyre spursmålet um Hundseids utgreiing og like eins utgreiinga frå Wedel Jarlsberg skulde offentleggjerast eller ikkje, då var pressa ikkje til stades. Og det var frå det møte at pressa hadde meir å fortelja enn Stortinget hadde gjort vedtak um skulde kunngjerast. Det er heilt sikkert.

Presidenten: Presidenten har bestemt inntrykk av at det har vært en del lekkasje, hvilket er meget beklagelig. Men det er ytterlig vanskelig å få rettet på effektivt.

Ameln: Kunde vi ikkje gjøre et kompromiss og offentliggjøre den siste del av debatten, fra hr. Belland fikk ordet?

Møtet hevet kl. 19.00.